

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОРІЧНОГО ПОСЛАННЯ ПРЕЗИДЕНТА США «ПРО СТАН СПРАВ У ДЕРЖАВІ» У КОНТЕКСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КАМΠΑНІЇ

Вікторія Орлик, центр зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

Президент Сполучених Штатів Америки Джо Байден 7 березня 2024 р. звернувся до обох палат Конгресу США зі зверненням «Про стан справ у державі».

Висновки

1. Промова президента Джо Байдена мала чітко окреслений передвиборчий характер. У змісті звернення увага зосереджувалася на досягненнях нинішньої адміністрації, критиці попередника й політичного опонента, а також програмі дій у разі перемоги на президентських виборах¹.

2. Війна в Україні залишається одним із основних зовнішньополітичних питань, вирішення яких матиме критичне значення для результатів передвиборчої кампанії у США та неминуче впливатиме на формування зовнішньополітичного курсу нової адміністрації, незалежно від того, хто переможе, та його партійної приналежності.

3. Основні політичні партії США – Демократична та Республіканська – постали перед викликами, спричиненими посиленням діяльності радикальних сил у їхньому складі. Це засвідчує динаміку внутрішніх процесів, властивих американському суспільству, а саме: розмивання й зменшення середнього класу, поляризацію та радикалізацію суспільних настроїв. Усе це впливатиме на формування партійних позицій і визначатиме політичний курс майбутнього президентства.

Звернення президента Джо Байдена до Конгресу США відповідало логіці президентської передвиборчої кампанії. Емоційно насичений виступ глави держави тривав майже півтори години.

¹ Remarks by President Biden in State of the Union Address. U.S. Capitol, Washington, D.C. March 7, 2024. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/03/07/remarks-of-president-joe-biden-state-of-the-union-address-as-prepared-for-delivery-2/>

Основні положення президентського звернення

Війна в Україні:

- світ постав перед безпрецедентною загрозою свободі й демократії; Путін і Росія вже на марші; воєнне вторгнення в Україну та хаотизація Європи тривають; немає жодних сумнівів у тому, що Путін не зупиниться в Україні;
- Україна може зупинити Путіна, якщо ми будемо разом із нею та надамо їй необхідну для захисту зброю («Це все, про що просить Україна», – зазначив Дж. Байден); американські солдати не воюватимуть в Україні;
- допомога Україні блокується тими, хто хоче відходу від американського лідерства у світі; позиція попереднього президента щодо дій Путіна є обурливою, небезпечною і неприйнятною. Конгрес повинен протистояти Путіну, і найкращим рішенням має стати ухвалення двопартійного проєкту про національну безпеку.

Війна на Близькому Сході:

- криза розпочалась із жакливої різанини, яку ХАМАС учинив 7 жовтня 2023 р.; Ізраїль має право переслідувати ХАМАС, а бойовики могли би покласти край конфлікту, «звільнивши заручників, склавши зброю та викривши винних у подіях 7 жовтня» (Дж. Байден);
- Ізраїль не повинен розглядати гуманітарну допомогу населенню Сектора Гази як другорядну проблему чи питання торгу. Захист і порятунок невинних має бути пріоритетом, а єдиним реальним способом вирішення ситуації залишається ухвалення рішення про створення двох держав;
- американським військовим наказано організувати й очолити місію зі встановлення тимчасового «пірсу» біля Середземноморського узбережжя Гази задля приймання гуманітарних вантажів, але це не означатиме наземного розгортання американських військ у регіоні.

Критика політичних опонентів:

- вдаючись до критики політичних опонентів, Дж. Байден, зокрема зауважив: «Мій попередник провалив виконання найголовнішого президентського обов'язку перед американським народом: обов'язку піклуватися [про країну]... це непростимо»;
- напад на Капітолій 6 січня 2020 р. – найбільша з часів Громадянської війни загроза демократії, правду про яку намагаються приховати;
- необхідним є відновлення довіри до державних інститутів, виявлення поваги до чесних і вільних виборів, об'єднання та захист демократії, викорінення політичного насильства, боротьба в межах демократичних процедур;
- блокування законопроєкту щодо контролю імміграції як інструмент політичної боротьби є неприйнятним. Змінити «динаміку на кордоні» необхідно, для цього й потрібно прийняти законопроєкт про безпеку кордону (який включає й допомогу Україні).

Основні внутрішньополітичні питання:

- посилення соціального захисту та розширення програми «*Medicare*», зокрема стосовно дотримання репродуктивних прав, обмеження вартості ліків тощо;
- просування ідеї про часткову заборону окремих видів приватної зброї (*assault weapon and high-capacity magazines*), незважаючи на протистояння Національної асоціації власників вогнепальної зброї;
- подальше скорочення дефіциту федерального бюджету на три трильйони доларів через спонукання великих корпорацій та найзаможніших верств населення до сплати більших податків.

Для того щоб підкреслити історичну значущість моменту та надзвичайність викликів і ризиків, котрі постали перед Сполученими Штатами, промовець кількаразово наголошував: «Історія спостерігає» («*History is watching*»), доречно вдаючись до історичних паралелей. Зокрема, Дж. Байден у відповідному контексті як приклади наводив промову Рузвельта, марш Гітлера, президентство Лінкольна, Громадянську війну, діяльність Республіканської партії за часів Рейгана та ін.

Варто зауважити, що згадки про воєнну агресію проти України з боку РФ та загрози, яку вона несе демократичному світові, було «персоніфіковано» в особі російського лідера (*марш Путіна, зупинити Путіна, послання Путіну* тощо). Так питання відповідальності за агресію та воєнні злочини зосереджувалося виключно на президентові РФ і його найближчому оточенні, залишаючи простір для формування у майбутньому переговорних позицій з умовно «непричетними» до злочинів нинішнього кремлівського режиму особами.

Експрезидент США Дональд Трамп у власній соцмережі «*Truth Social*» відреагував на звернення президента Дж. Байдена та розкритикував зовнішню політику нинішнього уряду, назвавши чинного президента маріонеткою Путіна та Сі Цзіньпіна. До того ж, Трамп зауважив: на його думку, Росія вторглася в Україну «лише тому, що Путін не поважає Байдена», але цього б ніколи не сталося за адміністрації Трампа².

Особливості внутрішньополітичної ситуації в США у контексті передвиборчої кампанії

Щорічне послання президента було виголошене відразу після «супервівторка». Саме тоді, 5 березня 2024 р., остаточно визначилися кандидатури від основних політсил США: Джо Байдена – від Демократичної партії та Дональда Трампа – від Республіканської партії. Якщо не виникнуть форс-мажорні обставини, пов'язані з особами головних претендентів на президентський пост, то саме кандидатури Байдена і Трампа будуть затверджені на партійних з'їздах улітку.

Рішення Верховного суду США щодо *неможливості усунення Д. Трампа від виборчих перегонів* владою окремих штатів на підставі конституційної поправки

² Mittelstadt N. Trump counters Biden's claims on Ukraine, NATO, Jan. 6 Capitol riot, COVID-19. *Just the News*. March 8, 2024. URL: <https://justthenews.com/politics-policy/all-things-trump/trump-rips-biden-over-leaving-late-state-union-address-slams-his>

про участь у бунтах практично закрило питання юридичної заборони експрезидентів брати участь у виборах.

Щодо кандидатури третього, «незалежного кандидата», то нині відомо лише про участь Роберта Кеннеді-молодшого, який раніше був кандидатом від Демократичної партії. Його передвиборча програма й риторика дуже специфічні (він прихильник теорії змов щодо вакцинації та коронавірусу, звинувачує уряд США у провокуванні РФ до вторгнення, називає агресію проти України «проксі-війною») та орієнтовані, скоріше, на виборців Трампа.

Ніккі Гейлі, представниця поміркованого крила республіканців, оголосила про вихід із президентської кампанії, та запевнила, що не балотуватиметься як незалежний кандидат.

Старт президентської кампанії та внутрішньопартійні процеси свідчать про серйозні зміни в середовищі провідних політичних сил США.

Республіканська партія також зазнає змін, що зумовлені посиленням радикальних прихильників руху «*Make America Great Again*» та відчутним зменшенням впливу «неоконсерваторів» і поміркованих республіканців.

Подібна ситуація спостерігається в лавах Демократичної партії, де посилення лівих прогресистів і зростання їхнього тиску вже впливають на рішення президента й уряду (зокрема, щодо питань допомоги Ізраїлю чи нових міграційних обмежень).

Найбільш виразно партійне протистояння простежується довкола кампанії з ухвалення пакета допомоги Україні, Ізраїлю і Тайваню. Безпрецедентний тиск на спікера М. Джонсона фактично паралізував роботу Конгресу, що врешті застопорило ухвалення запропонованого Сенатом двопартійного пакета допомоги.

Проведення відповідного закону через Палату представників найближчим часом (приблизні терміни: кінець березня – початок квітня) залишається складним завданням. Крім значних розбіжностей у середовищі республіканців щодо підтримки України, для ухвалення законопроекту необхідна широка підтримка демократів, а, зважаючи на включення в пакет питань щодо нових прикордонних обмежень та допомоги Ізраїлю, це може спричинити негативну реакцію лівих конгресменів.